

De keuze

Inleiding

In zijn breedste betekenis spreekt men van overbevolking wanneer de grootte van een bevolking nadelig begint te worden voor de levenskwaliteit en het overleven van diezelfde bevolking. Een land, continent of wereld is dus overbevolkt indien aan één van beide voorwaarden voldaan is:

- **Wanneer een bevolking de ecologische draagcapaciteit van zijn leefomgeving overschrijdt.** Dan komt het langetermijn overleven van die bevolking in gevaar. Ze zal haar huidige manier van instandhouding slechts kunnen blijven volhouden totdat haar leefomgeving volledig is uitgeput.
- **Wanneer er onvoldoende grondstoffen zijn of ruimte is om elk individu een hoge en gelijke levenskwaliteit te geven.** Vanaf het moment dat elk bijkomend individu de levenskwaliteit van de bestaande individuen naar beneden brengt, bevinden we ons in een overbevolkte omgeving.

Een gezonde bevolkingsgrootte moet dus in ecologisch evenwicht zijn met haar omgeving (zodat ze ecologisch duurzaam is) en ze moet elk individu kunnen voorzien met de nodige middelen voor een optimale levenskwaliteit. Zoals we gezien hebben bij [de ecologische en sociale uitdaging](#) weten we dat we niet voldoen aan deze voorwaarden. En zoals we hieronder gaan zien komt de aangroei van de bevolking de levenskwaliteit van de bestaande mensen niet meer ten goede (in tegendeel).

Dus welke keuze hebben we? Indien we een duurzame wereld willen hebben we de keuze tussen 3 mogelijke oplossingen: minder consumeren, efficiëntere technologie toepassen of het aantal vervuilers verminderen (of een combinatie van deze drie mogelijkheden). Maar als we een menswaardig bestaan willen hebben voor iedereen, hebben we dan ook nog een keuze?

Duurzaamheid

“Men zou denken dat het noodzakelijker is om het bevolkingsaantal te limiteren dan het limiteren van bezit van eigendom. Het negeren van dit onderwerp, wat gewoonte is in de bestaande staten, is dé reden tot armoede, en armoede is de sleutel tot revolutie en criminaliteit.”

– Aristoteles (384 – 322 v.Ch.)

De duurzaamheid van een maatschappij wordt goed samengevat door de ‘Ehrlich vergelijking’, ook bekend onder de ‘IPAT formule’. De totale impact van de mens op het milieu (I) is een product van de populatiegrootte (P), individuele consumptie per individu (A) en de technologie (T). Indien we de totale impact op het milieu willen verlagen kunnen we ofwel de populatiegrootte laten dalen, de individuele consumptie doen dalen of een meer efficiënte en minder vervuilende technologievorm gebruiken.

Keuze 1: minder consumeren

De ecologische voetafdruk van een individu is een schatting voor de oppervlakte aan natuur die hij nodig heeft om de door hem verbruikte grondstoffen te voorzien en de door hem aangemaakte afval te verwerken. Voor de gemiddelde Vlaming is dit vandaag ongeveer 9 hectare. De duurzame beschikbare oppervlakte is 1,8 hectare. Dus indien we een duurzame maatschappij willen bereiken enkel door onze consumptie aan te pakken dan zullen we 80% minder moeten verbruiken.

Factoren die dit cijfer sterk beïnvloeden zijn bijvoorbeeld het dieet, het aantal autokilometers, energie- en waterverbruik en hoeveel producten er 'geconsumeerd' worden en op de afvalberg belanden. Het is dan ook logisch indien we onze voetafdruk willen verminderen dat dit gevolgen zal hebben op onze levenskwaliteit.

Keuze 2: efficiëntere technologie

Technologie kan een proces duurzamer maken door energieverlies en grondstoffenverbruik te beperken waardoor je ook minder afvalstoffen hebt. Maar deze efficiëntieverhoging heeft een prijs: de productie en recyclage van die technologie vraagt heel veel energie en grondstoffen en veroorzaakt ook veel schadelijk afval (recyclage is ook nooit 100% efficiënt). Het is soms duurzamer om iets meer hernieuwbare grondstoffen te gebruiken dan intensieve maar grondstoffenbesparende technologie.

Het is ook gevaarlijk om volledig afhankelijk te zijn van deze complexe 'groene' technologie. Om deze in stand te houden moeten we steeds grotere en complexere maatschappijen in stand houden die deze technologie kan produceren en onderhouden.

Tenslotte zijn er ook zaken waar technologie niets aan kan doen. Denk maar aan de hoeveelheid beschikbare ruimte: we kunnen ruimte 'bijmaken' door verticaal te bouwen maar dan verstoren we het uitzicht en creëren we hogere concentraties waardoor drukte en ruimtegebrek toeneemt. Elektrische auto's verplaatsen de vervuiling en lossen het fileprobleem niet op.

Keuze 3: kleinere bevolkingen

De derde manier om onze voetafdruk te verminderen is door het aantal vervuilers te verminderen. Om onze voetafdruk te halveren kunnen we bijvoorbeeld de bevolking halveren in plaats van het verbruik per individu te halveren. Hierdoor moeten we niet inboeten wat levenskwaliteit betreft. Integendeel, de bevolkingsdichtheid zou afnemen en dit brengt een hele boel voordelen met zich mee.

Een lagere bevolkingsdichtheid geeft ons vele mogelijkheden. We zouden ruimte kunnen teruggeven aan de natuur waardoor we de ecologische uitdaging gemakkelijker aan kunnen. We zouden ook weer ruimer kunnen wonen en werken en fileproblemen, luchtvervuiling en vrijheidsbeperking zouden tot de geschiedenis behoren zonder andere maatregelen te moeten nemen.

Levenskwaliteit

“Democratie kan overbevolking niet overleven. Menselijke waardigheid kan het niet overleven. Gemak en degelijkheid kunnen het niet overleven. Wanneer je meer en meer mensen op deze wereld zet, vermindert de levenskwaliteit niet alleen, uiteindelijk verdwijnt ze. Het doet er niet toe of iemand sterft. Hoe meer mensen er zijn, hoe minder het individu er toe doet.”

– Isaac Asimov (1920 – 1992)

Laten we nu de tweede voorwaarde bekijken. Meestal word enkel het ecologisch argument in rekening gebracht wanneer overbevolking ter sprake komt. Maar omdat de verbetering van de levenskwaliteit van haar inwoners de belangrijkste taak is van een maatschappij is het belangrijk dat dit aspect ook ter sprake komt. We nemen ook aan dat het de bedoeling is om aan elke mens een gelijke levenskwaliteit te kunnen geven (e.a. elk individu heeft recht op dezelfde voetafdruk). De levenskwaliteit bepaald voor het grootste deel de ecologische voetafdruk en dus de duurzaamheid van de bevolking, daarom dat het ook belangrijk is om dit aspect verder te belichten.

Materiële factoren

De levenskwaliteit word grotendeels bepaald door hoe gemakkelijk het is om aan de basisbehoeften van de mensen te voldoen. Voor de materiële behoeften is dit relatief gemakkelijk te kwantificeren: zo kan je bepalen hoeveel kilogram grondstoffen en oppervlakte land nodig zijn om onze levensstijl te onderhouden.

Zolang de aarde gezond is kan ze ons blijven voorzien met hernieuwbare grondstoffen. Maar zodra de afname groter is als de productie zal er schaarste ontstaan en bestaat er de kans dat de capaciteit van de aarde om die grondstoffen te blijven voorzien beschadigd geraakt. Techniek kan de vraag naar grondstoffen en landoppervlakte beperken maar voor verschillende grondstoffen wordt dat moeilijk, denk maar aan gezonde biologische voeding en duurzaam hout.

Niet hernieuwbare grondstoffen zijn in beperkte hoeveelheid aanwezig dus daarmee moeten we heel spaarzaam omgaan. Hier hebben we de keuze tussen een grote voorraad voor weinig mensen of een kleine voorraad voor vele mensen. Recyclage van deze grondstoffen is sowieso noodzakelijk maar (nogmaals) we mogen niet vergeten dat recyclage niet 100% efficiënt is.

Immateriële factoren

Naast het materiële aspect dat noodzakelijk is voor een hoge levenskwaliteit zijn er ook immateriële factoren die een belangrijke rol spelen. Rust, ruimte, woon- en leefomgeving en natuur hebben veel invloed op ons levenscomfort. Mensen willen ook genieten van maximale vrijheid en rechten en een hogere bevolkingsdichtheid en toenemende maatschappelijke complexiteit hebben de neiging om dit eerder te beperken. Logisch: om steeds meer mensen met elkaar te doen samenleven moeten we meer wetten en regels in het leven roepen.

Wie op een kritische manier naar het nieuws kijkt zal regelmatig beseffen hoe onze vrijheden en rechten steeds meer beperkt worden in onze steeds drukker wordende maatschappij. We moeten steeds kleiner gaan wonen (zowel huis als tuin) omdat er steeds meer huizen gebouwd moeten worden op dezelfde oppervlakte en omdat grond steeds duurder wordt. Onze mobiliteit neemt af

omdat er steeds meer mensen gebruik maken van de bestaande infrastructuur (en we voelen ons dan ook schuldig als we de auto nemen) en een gezonde leefomgeving is steeds moeilijker te vinden (net zoals rust en stilte). Er is ook steeds minder natuur en groen om van te genieten en tijdens een wandeling in het bos moeten we bijna constant mensen, honden en hondendrollen ontwijken.

Minder is meer

Het zou duidelijk moeten zijn dat de duurzaamheid, levenskwaliteit en bevolkingsgrootte parameters zijn die sterk afhankelijk zijn van elkaar. Als we de duurzaamheid willen aanpakken dan moet je rekening houden dat dit invloed heeft op de levenskwaliteit. Als de bevolkingsgrootte blijft toenemen, zal dit invloed hebben op zowel levenscomfort als duurzaamheid. Hoe kleiner de bevolking hoe gemakkelijker het is om duurzaam te zijn.

Sommige mensen beweren dan dat technologie een oplossing kan bieden en de relatie tussen voetafdruk en levenskwaliteit positief kan beïnvloeden. Dit is uiteraard gedeeltelijk waar, maar men mag de invloed van deze ingreep niet overschatten en de kosten er van niet onderschatten. Als we bijvoorbeeld iedereen in een passief huis krijgen met de meest energie-efficiënte technologie zullen we nog steeds boven onze draagcapaciteit leven. Het zou al duurzamer zijn indien we iedereen in een appartement krijgen maar dat zal dan negatieve gevolgen hebben op onze levenskwaliteit. Om de wereld duurzaam te maken en om iedereen een gelijk aandeel te kunnen geven op de geproduceerde welvaart zonder de bevolkingsgrootte aan te passen zullen we veel vrijheden en luxe moeten achterwege laten.

Indien we de levenskwaliteit voor iedereen willen maximaliseren op een duurzame manier lijkt de meest voor de hand liggende oplossing om de bevolkingsgrootte te doen dalen totdat deze in evenwicht is met de draagcapaciteit van de omgeving. **Om dit op een menswaardige en relatief probleemloze manier te bereiken zijn er verschillende oplossingen.**